

คู่มือการปฏิบัติงาน

นักจิตวิทยาโรงเรียน
ประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา

จัดทำโดย
นางสาววลัยพร ศรีเสวก

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1

คำนำ

คู่มือการปฏิบัติงานนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จัดทำเพื่อให้เข้าใจบทบาทภาระหน้าที่ของนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และเป็นแนวทางในการเลือกใช้แบบประเมินทางจิตวิทยา รวมถึงการวางแผนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย ที่มาและความสำคัญ วัตถุประสงค์ นิยามศัพท์ บทบาทหน้าที่ของนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการประเมินทางจิตวิทยา

วัลย์พร ศรีเสวก

นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ที่มาและความสำคัญ	๒
วัตถุประสงค์	๒
นิยามศัพท์	๑
บทที่ ๒ บทบาทหน้าที่ของนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	๓
มาตรฐานกำหนดตำแหน่ง	๓
ลักษณะงานที่ปฏิบัติ	๓-๔
บทบาทและหน้าที่ของนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	๖
บทที่ ๓ วิธีการและขั้นตอนการช่วยเหลือนักเรียน	๑๗
กรณี ๔ กลุ่มโรค (สมาธิสั้น บกพร่องการเรียนรู้ บกพร่องทางสติปัญญาและออทิสติก)	๑๘
กรณี หลงผิด หูแว่ว ประสาทหลอน ชักเกร็ง มีอาการ Hyperventilation syndrome	๑๙
กรณี ก้าวร้าว เกรง ทะเลาะวิวาท กลั่นแกล้ง รั้งแค้น	๒๐
กรณี ติดเกม และสื่ออิเล็กทรอนิกส์	๒๑
กรณี เสี่ยงหรือพยายามฆ่าตัวตาย	๒๒
ภาคผนวก	๒๓
เครื่องมือคัดกรองสุขภาพจิต	๒๔-๒๗

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ ๑ ภาระงานของนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	๕
แผนภูมิที่ ๒ เสริมสร้างความเข้มแข็งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้แก่โรงเรียนในสังกัด	๗
แผนภูมิที่ ๓ ช่วยเหลือนักเรียนที่ได้รับการส่งต่อจากระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	๙
แผนภูมิที่ ๔ ขับเคลื่อนการดำเนินงานคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียนร่วมกับภาคีเครือข่าย	๑๑
แผนภูมิที่ ๕ การคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่เผชิญเหตุวิกฤต	๑๓

บทที่ ๑

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

ปัจจุบันสถานการณ์ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สภาพสังคม และเทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวของเด็กและเยาวชน ซึ่งจากข่าวที่รายงานในปัจจุบัน เห็นได้ว่าปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ปัญหาทางด้านอารมณ์ จิตใจ ความวิตกกังวล ปัญหาภาวะซึมเศร้า ปัญหาความก้าวร้าว การกลั่นแกล้งกันทั้งในโรงเรียนและทาง Social media (Cyber bully) นอกจากนี้ ยังพบปัญหาความรุนแรงอื่น เช่น ปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศจากผู้ใกล้ชิด ปัญหาติดเกม ปัญหาสารเสพติด ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ชุมชน สังคมแวดล้อม สาเหตุเกิดจากเด็กและเยาวชนขาดการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี และขาดทักษะชีวิตด้านสุขภาวะทางจิตใจในการดำเนินชีวิต ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตลอดมา โดย ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ได้กำหนดนโยบายสำคัญในการให้โรงเรียนในสังกัดทุกโรงเรียน จัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ดำเนินการประกาศจัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และมัธยมศึกษาทุกเขต เป็นหน่วยงานภายใน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือ พิทักษ์ ปกป้อง คุ้มครองอย่างรอบด้านด้วยกระบวนการที่ถูกต้องเหมาะสม และทันเหตุการณ์ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ - พ.ศ. ๒๕๕๗ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จัดทำโครงการศึกษาวิจัยโดยให้นักจิตวิทยาเข้ามาร่วมทำงานช่วยเหลือ นักเรียน พบว่า สามารถช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงดำเนินการให้นักจิตวิทยาคลินิก เก็บข้อมูลปัญหา และจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยทดลองนำร่อง ๒๐ เขตพื้นที่การศึกษา ภายใต้ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการจัดสรรตำแหน่งนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ให้กับทุกเขตพื้นที่การศึกษา จำนวนทั้งสิ้น ๒๒๕ คน โดยมีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน และเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ให้เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ มีกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน มีภาคีเครือข่ายในการทำงาน และการประสานความช่วยเหลือ เพื่อให้นักเรียนที่มีความเสี่ยงหรือมีปัญหา ได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสมตรงตามสภาพ จนนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของนักเรียน ให้มีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ สามารถเรียนจบ การศึกษาขั้นพื้นฐานได้โดยไม่มีกำรออกกลางคัน ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ให้แก่นักเรียน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เข้าใจบทบาทหน้าที่ ขอบเขต ภาระงาน และสามารถปฏิบัติงานเพื่อดูแลช่วยเหลือและปกป้องนักเรียนได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

๒. เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านการดูแลช่วยเหลือและส่งเสริมสุขภาพจิตนักเรียนของนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

๓. เพื่อเป็นแนวทางให้นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในการเลือกใช้แบบประเมินทางจิตวิทยา และวางแผนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามบริบทของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา รวมถึงสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างตรงตามความต้องการและเกิดประโยชน์มากที่สุด

นิยามศัพท์

นักจิตวิทยา หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญและทักษะด้านจิตวิทยา มีการศึกษาเกี่ยวกับจิตใจ กระบวนการของจิต กระบวนการความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ ด้วยกระบวนการ ทางวิทยาศาสตร์ เช่น การรับรู้ กระบวนการรับรู้ข้อมูลของมนุษย์ อารมณ์ บุคลิกภาพ พฤติกรรม และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีการประยุกต์ใช้ความรู้กับกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน การใช้ความรู้ทางจิตวิทยาสำหรับการรักษาปัญหาสุขภาพจิต ที่เกิดขึ้นจากตัวบุคคลและพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสังคม รวมถึงการศึกษาขั้นตอนของระบบประสาทซึ่งมีผลต่อการควบคุมและแสดงออกของพฤติกรรมของบุคคลอีกด้วย

นักจิตวิทยาประจำสถานศึกษา หมายถึง ข้าราชการครูที่ผ่านเกณฑ์การอบรมตามหลักสูตรการฝึกอบรมครูประจำชั้นเพื่อเป็นนักจิตวิทยาประจำสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือครูที่ได้รับการแต่งตั้งจากสถานศึกษาต้นสังกัด ปฏิบัติหน้าที่เป็นนักจิตวิทยาประจำสถานศึกษา โดยใช้องค์ความรู้ทางจิตวิทยา การแนะแนวและการให้คำปรึกษา เพื่อช่วยเหลือนักเรียน รวมถึงมีการบูรณาการจิตสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียนเรียนให้เต็มศักยภาพ ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้ผู้เรียน มีคุณภาพชีวิตที่ดีภายใต้บริบทและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หมายถึง ผู้ช่วยเหลือและให้คำปรึกษา นักเรียนให้ประสบความสำเร็จในด้านการศึกษา สังคม และอารมณ์ เมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยทำงานร่วมกับครูผู้ปกครองและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และส่งเสริมให้เกิดคุณประโยชน์ในการเรียนรู้ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น

บทที่ ๒

บทบาทหน้าที่นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปฏิบัติหน้าที่ภายใต้การกำกับดูแลของกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยมีมาตรฐานกำหนดตำแหน่งและบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑. มาตรฐานกำหนดตำแหน่ง

๑.๑ มาตรฐานกำหนดตำแหน่งสายงานจิตวิทยา ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน **ลักษณะงานโดยทั่วไป**

สายงานนี้ครอบคลุมถึงตำแหน่งต่าง ๆ ที่ปฏิบัติงานจิตวิทยา ซึ่งมีลักษณะงานที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการทดสอบปัญญาของคนไข้ เด็กและเยาวชน ทดสอบทางจิตเพื่อเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยและรักษาโรคของแพทย์ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานกระบวนการพิจารณาของศาล และหมายความรวมถึงตำแหน่งที่ปฏิบัติงานทางจิตวิทยาคลินิก ซึ่งได้แก่ ตำแหน่งที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการให้บริการตรวจ วินิจฉัย และรักษาคนไข้ทางจิตเวชและผู้ป่วยปัญหาสุขภาพจิต รับผิดชอบงานด้านป้องกันและส่งเสริมสุขภาพจิต งานด้านศึกษาวิจัยทางคลินิกตลอดจนการให้คำปรึกษาทางวิชาการด้านจิตวิทยาและสุขภาพจิตแก่หน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้มีลักษณะที่จำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้ ความชำนาญในวิชาการจิตวิทยา

๑.๒ มาตรฐานกำหนดตำแหน่งนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ปฏิบัติงานในฐานะผู้ปฏิบัติงานระดับต้น ที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถทางวิชาการในการทำงาน ปฏิบัติงานด้านจิตวิทยา ภายใต้การกำกับ แนะนำ ตรวจสอบ และปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย โดยมีลักษณะงานที่ปฏิบัติในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

ด้านการปฏิบัติ

- (๑) ดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ได้รับการส่งต่อจากระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- (๒) วิเคราะห์และวินิจฉัยปัญหาให้นักเรียนเป็นรายบุคคลที่มีปัญหาซับซ้อนหรือจากการส่งต่อด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ แบบทดสอบทางจิตวิทยาด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคมและวางแผนการแก้ไขปัญหา
- (๓) ประเมิน สัมภาษณ์ วิเคราะห์ สภาวะสุขภาพจิตด้วยวิธีการทางจิตวิทยากับนักเรียน เพื่อค้นหา อธิบาย ทำนายแนวโน้ม พฤติกรรม อารมณ์ ความคิด พัฒนาการ ศักยภาพ แรงจูงใจ ความถนัด บุคลิกภาพ สาเหตุของปัญหาสุขภาพจิตในระดับเบื้องต้น
- (๔) ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม และบำบัดครอบครัว เพื่อการบำบัดและแก้ไขเฉพาะเรื่อง หรือปัญหาที่ซับซ้อน เช่น พฤติกรรมเสี่ยงเรื่อง ยาเสพติด การทะเลาะวิวาท การใช้ความรุนแรง ฯลฯ
- (๕) ปรับพฤติกรรม พื้นฟูสภาวะทางจิตใจ สังคม อารมณ์ ส่งเสริมพัฒนาการในระดับเบื้องต้น เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจ ยอมรับปัญหาของตนเอง ปรับเปลี่ยนอารมณ์ ความคิด พฤติกรรม วิธีการปรับตัวหรือวิธีการ แก้ปัญหาให้เหมาะสม

(๖) ให้การดูแลช่วยเหลือกลุ่มเด็กพิเศษ เช่น เด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ (LD) เด็กสมาธิสั้น เด็กออทิสติก เด็กที่มีสติปัญญาบกพร่อง เป็นต้น

(๗) ส่งเสริม ป้องกัน ฝ้าระวัง แก้ไขปัญหาพฤติกรรม สุขภาพจิตของนักเรียนด้วยเครื่องมือ และกระบวนการทางจิตวิทยาเบื้องต้น เพื่อพัฒนาความสามารถในการดำเนินชีวิตได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

(๘) รวบรวม ศึกษาข้อมูล วิจัยด้านจิตวิทยา และวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ นวัตกรรมด้านจิตวิทยา สุขภาพจิต

(๙) สรุปสถิติ รายงานผลการปฏิบัติงานทางจิตวิทยาเสนอผู้บังคับบัญชา เพื่อประกอบการวางแผน พัฒนาการปฏิบัติงาน

ด้านการวางแผน

(๑) วางแผนการทำงานที่รับผิดชอบ ร่วมดำเนินการวางแผนการทำงานของหน่วยงาน หรือโครงการเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ที่กำหนด

ด้านการประสานงาน

(๑) ประสานการทำงานร่วมกันทั้งภายในและภายนอกหรือหน่วยงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมือ และผลสัมฤทธิ์ที่กำหนด

(๒) ชี้แจงและให้รายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูล ข้อเท็จจริง แก่บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจหรือความร่วมมือในการดำเนินงานตามที่ได้รับมอบหมาย

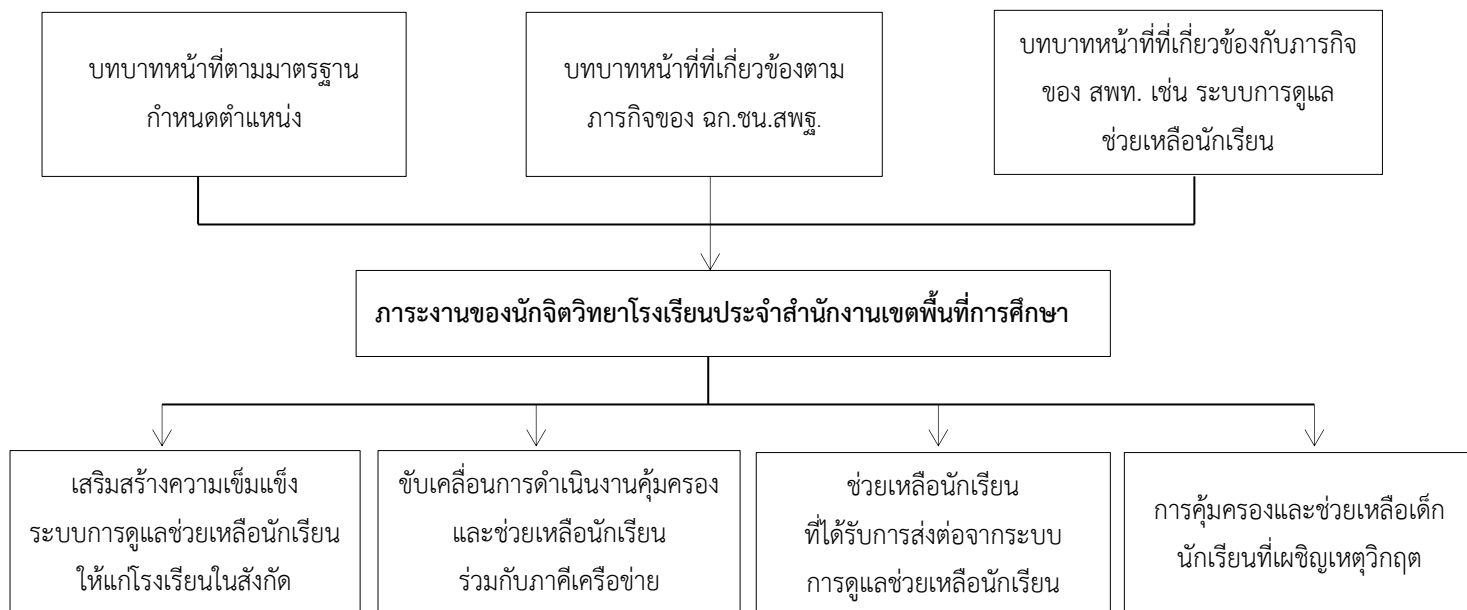
(๓) ประสานการส่งต่อไปยังหน่วยงานภายนอก กรณีที่นักเรียนต้องการความช่วยเหลือเฉพาะด้าน และการรับส่งกลับเข้าสู่ระบบโรงเรียน

ด้านการบริการ

(๑) เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ความรู้วิชาการจิตวิทยา วิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมาย มีความรู้ความเข้าใจ ปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

(๒) ถ่ายทอด ฝึกอบรม องค์กรความรู้ เทคโนโลยีด้านจิตวิทยา จัดทำแผนการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้

แผนภูมิที่ ๑ ภาระงานของนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

๒. บทบาทหน้าที่นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

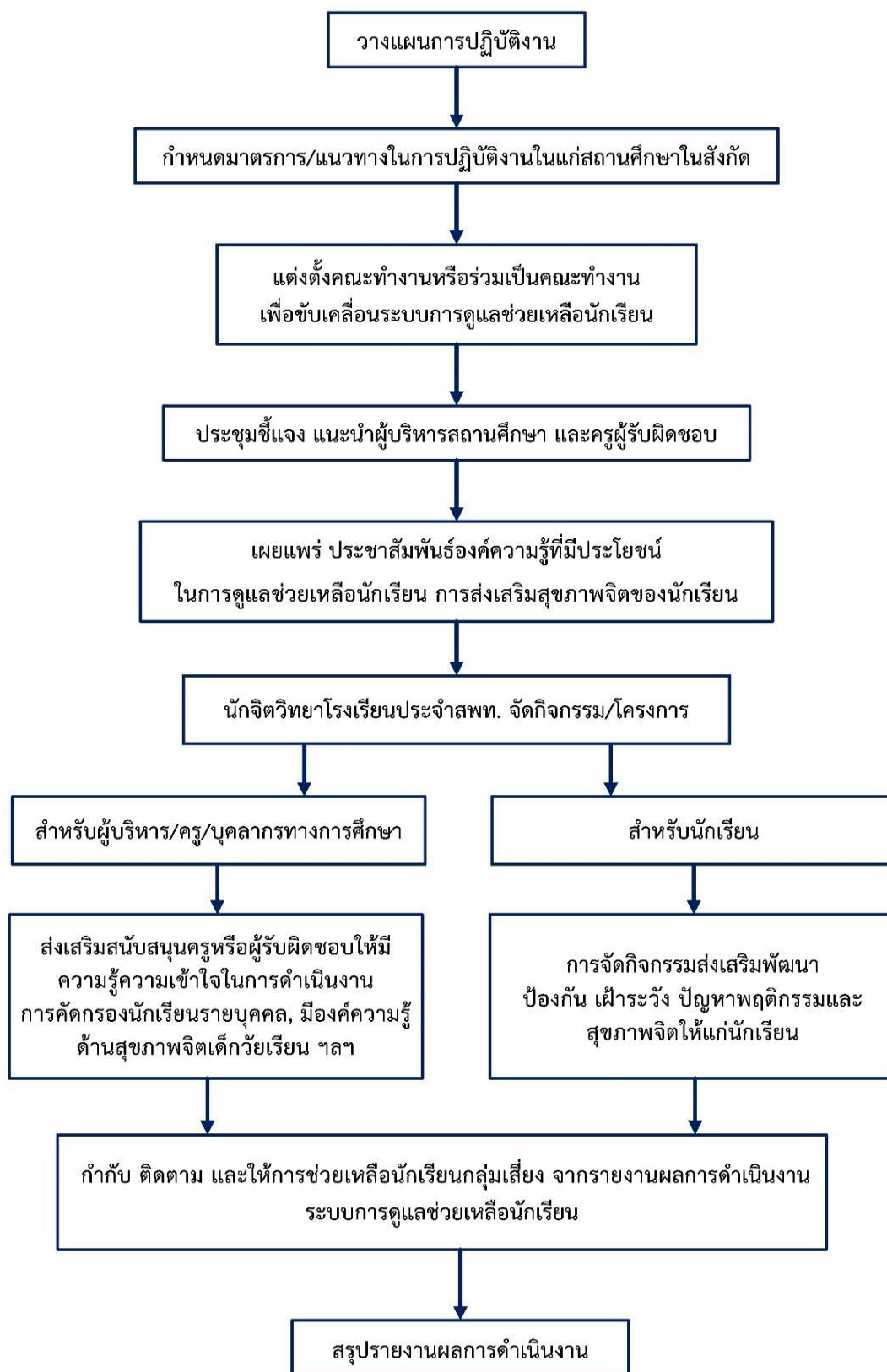
- (๑) การเสริมสร้างความเข้มแข็งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้แก่โรงเรียนในสังกัด
- (๒) การช่วยเหลือนักเรียนที่ได้รับการส่งต่อจากระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- (๓) การขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริม พัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน
- (๔) การคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่เผชิญเหตุวิกฤต
- (๕) ภาระงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

๒.๑ เสริมสร้างความเข้มแข็งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้แก่โรงเรียนในสังกัด

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริม สนับสนุน ให้โรงเรียน ครูประจำชั้น ครูผู้รับผิดชอบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สามารถนำกระบวนการ ทั้ง ๕ ขั้นตอนของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไปปฏิบัติได้จริง เป็นรูปธรรม และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างถูกต้อง เหมาะสม ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่หลัก ของนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้แก่สถานศึกษาในสังกัด ซึ่งมีขอบข่ายการปฏิบัติงาน ดังนี้

- ๑) วางแผนการปฏิบัติงาน ร่วมกับนักวิชาการศึกษา ศึกษาวิเคราะห์ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
- ๒) ร่วมกำหนดมาตรการแนวทางในการปฏิบัติงานให้แก่โรงเรียนในสังกัด เช่น ประเด็นการคัดกรอง แนวทางการช่วยเหลือ การส่งต่อ เป็นต้น
- ๓) แต่งตั้งคณะทำงาน เพื่อขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเพื่อดำเนินงานคุ้มครอง และช่วยเหลือเด็กนักเรียน
- ๔) ชี้แจง แนะนำผู้บริหาร และครู เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ
- ๕) เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ องค์กรความรู้ที่มีประโยชน์ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่งเสริมสุขภาพจิต ของนักเรียน และสร้างเสริม สุขภาวะที่ดี
- ๖) ส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียน ในสังกัดให้มียุทธศาสตร์ความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำเนินงานด้านการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น พัฒนาครูหรือผู้รับผิดชอบให้มีความรู้ความเข้าใจในการคัดกรองนักเรียน รายบุคคล พัฒนาครูหรือผู้รับผิดชอบให้มียุทธศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาหรือสุขภาพจิตเด็กวัยเรียน หรือโรคทาง จิตเวชเด็กและวัยรุ่น ฯลฯ
- ๗) จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนา ป้องกันเฝ้าระวัง ปัญหาพฤติกรรมและสุขภาพจิตให้แก่นักเรียน ร่วมกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ๘) กำกับ ติดตาม และให้การช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง จากรายงานผลการเยี่ยมบ้านนักเรียน ผลการคัดกรองนักเรียน และผลการจัดกิจกรรมของโรงเรียน
- ๙) สรุปรายงานผลการดำเนินงานแก่ผู้บังคับบัญชาและหน่วยงานต้นสังกัด

แผนภูมิที่ ๒ เสริมสร้างความเข้มแข็งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้แก่โรงเรียนในสังกัด

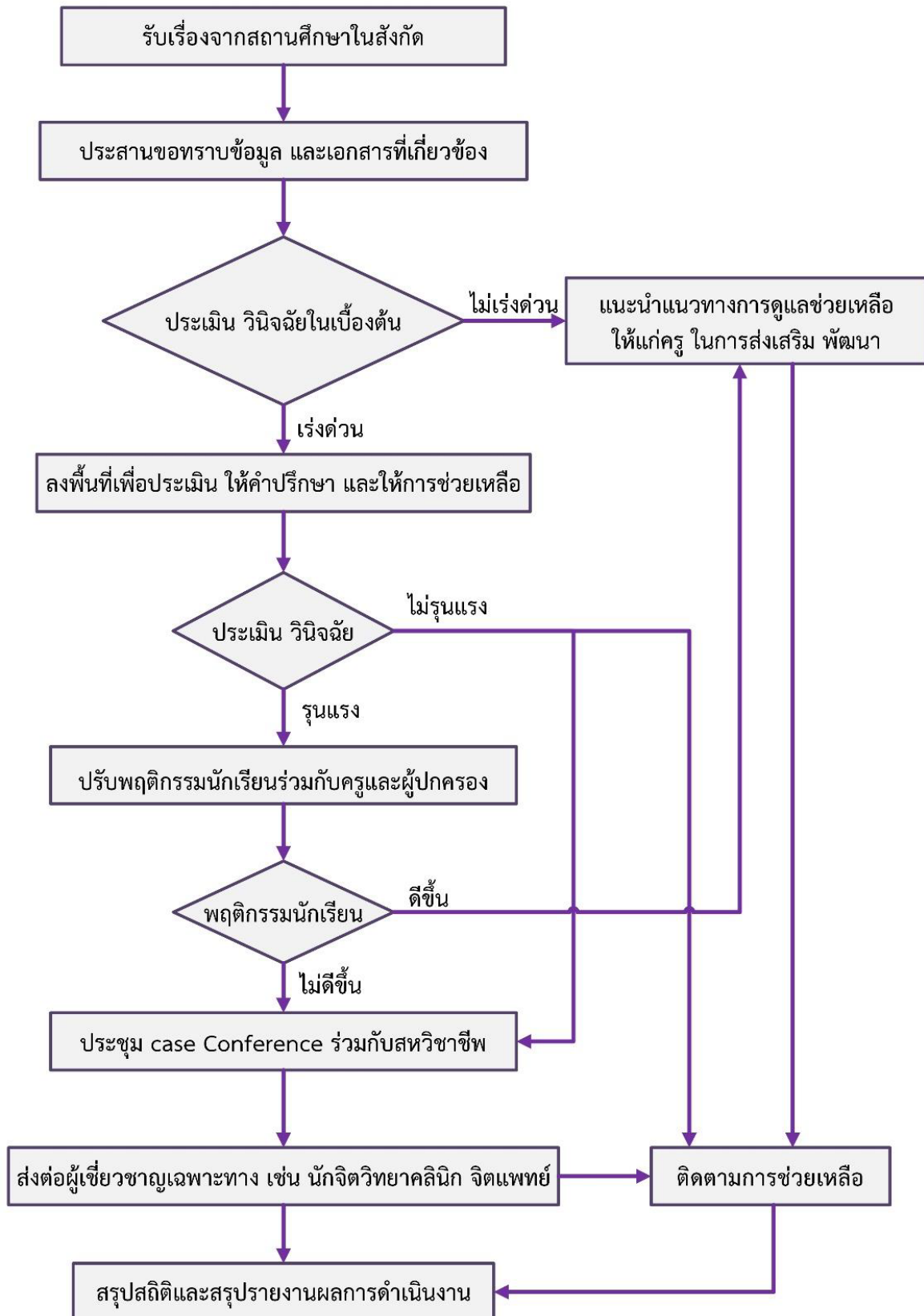

๒.๒ การช่วยเหลือนักเรียนที่ได้รับการส่งต่อจากระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญ คือ การช่วยให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสมตรงตามสภาพ นำไปสู่การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของนักเรียน ให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา สามารถเรียนจบการศึกษาภาคบังคับหรือการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้น นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จึงเป็นกลไกที่สำคัญของการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งในด้านของการดูแลช่วยเหลือ วิเคราะห์และวินิจฉัยปัญหา นักเรียนเป็นรายบุคคล ปรับพฤติกรรมให้คำปรึกษาแก่นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องเป็นรายบุคคล ซึ่งมีขอบข่ายการปฏิบัติงานดังนี้

- ๑) ให้การช่วยเหลือนักเรียนที่ได้รับการส่งต่อจากระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน เช่น การตั้งครุฑ ภาวะจิตเวช ติดเกม พนัน สื่อออนไลน์ ถูกทอดทิ้ง ปล่อยปละละเลย เด็กตกหล่น ออกกลางคัน การใช้ยาเสพติด การกลั่นแกล้ง เป็นต้น
- ๒) วิเคราะห์และวินิจฉัยปัญหานักเรียนเป็นรายบุคคลที่มีปัญหาซับซ้อนหรือจากการส่งต่อด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ แบบทดสอบทางจิตวิทยา ด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และดำเนินการวางแผนการแก้ไขปัญหา
- ๓) ประเมินสำรวจ วิเคราะห์ สภาวะสุขภาพจิตด้วยวิธีการทางจิตวิทยากับนักเรียนเพื่อค้นหา อธิบาย ทำนายแนวโน้มพฤติกรรม อารมณ์ ความคิด พัฒนาการศักยภาพ แรงจูงใจ ความถนัด บุคลิกภาพ และค้นหาสาเหตุของปัญหาสุขภาพจิตในระดับเบื้องต้น
- ๔) ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม และครอบครัว เพื่อการบำบัดและแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องหรือปัญหาที่ซับซ้อน เช่น พฤติกรรมเสี่ยงเรื่องการใช้ยาเสพติด การทะเลาะวิวาท การใช้ความรุนแรง ฯลฯ
- ๕) ปรับพฤติกรรม พื้นฟูสภาวะทางจิตใจ สังคม อารมณ์ ส่งเสริมพัฒนาการในระดับเบื้องต้น เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจ ยอมรับปัญหาของตนเอง ปรับเปลี่ยนอารมณ์ ความคิด พฤติกรรม วิธีการปรับตัวหรือวิธีการแก้ปัญหาให้เหมาะสม
- ๖) ให้การดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริมพัฒนากลุ่มเด็กพิเศษ เช่น เด็กสมาธิสั้น เด็กออทิสติก เด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ (LD) เด็ก ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
- ๗) ติดตามการช่วยเหลือ และประสานส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงพยาบาลในพื้นที่ บ้านพักเด็กและครอบครัว สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ฯลฯ
- ๘) สรุปรายงานผลการดำเนินงานแก่ผู้บังคับบัญชาและหน่วยงานต้นสังกัด

แผนภูมิที่ ๓ การช่วยเหลือนักเรียนที่ได้รับการส่งต่อจากระบบการดูแลช่วยเหลืออื่นนักเรียน

๒.๓ การขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริม พัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน

การดำเนินงานคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน ไม่ใช่หน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่เป็นเรื่องที่ส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ต้องเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน ทั้งในด้านการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไข เพื่อให้เด็กนักเรียนเกิดภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากวิกฤตต่างๆ นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จึงเปรียบเสมือนสะพานในการประสานเชื่อมโยงหน่วยงาน องค์กร และสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ให้สามารถทำงานร่วมกันโดยมุ่งประโยชน์สูงสุดให้เกิดกับนักเรียน ซึ่งมีขอบข่ายการปฏิบัติงาน ดังนี้

(๑) วางแผนการปฏิบัติงานร่วมกับศึกษานิเทศก์ นักวิชาการศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

(๒) ดำเนินการแต่งตั้งคณะทำงานหรือทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ(MOU) เพื่อดำเนินงาน

คุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน

(๓) จัดทำบัญชีรายชื่อภาคีเครือข่ายทั้งหน่วยงานภายในและภายนอก ทั้งหน่วยงานภาครัฐและองค์กร

เอกชน

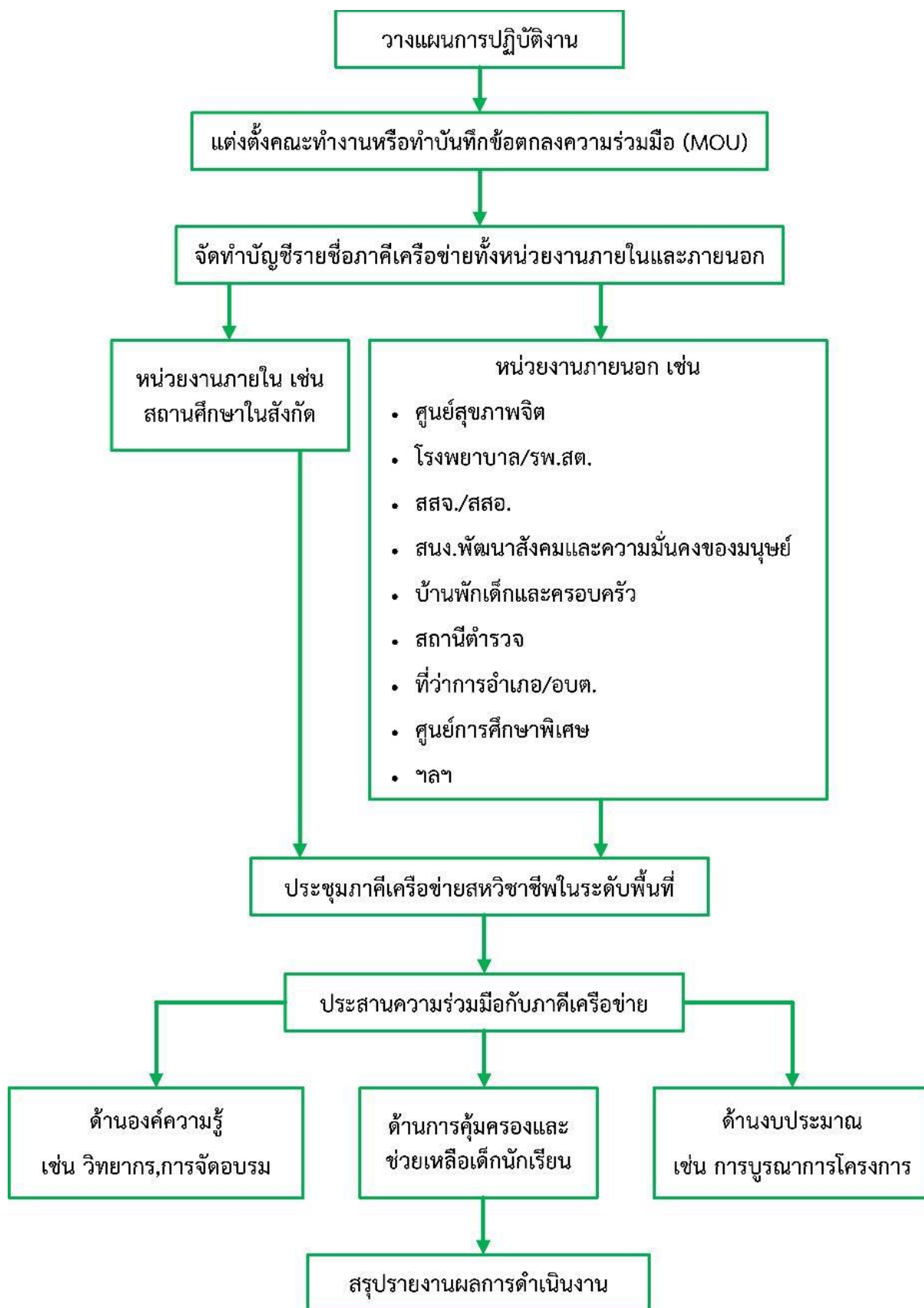
(๔) จัดประชุมภาคีเครือข่ายสหวิชาชีพในระดับพื้นที่

(๕) ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินงานคุ้มครองและช่วยเหลือเด็ก

นักเรียน

(๖) สรุปรายงานผลการดำเนินงานแก่ผู้บังคับบัญชาและหน่วยงานต้นสังกัด

แผนภูมิที่ ๔ ขั้นตอนการดำเนินงานคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียนร่วมกับภาคีเครือข่าย

๒.๓ การคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่เผชิญเหตุวิกฤต

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนไทยในปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน นับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงและกระจายตัวเพิ่มมากขึ้น กล่าวได้ว่านักเรียนหนึ่งคนอาจมีได้หลายปัญหา หรือหนึ่งปัญหาของนักเรียนอาจเกิดมาจากหลายสาเหตุ ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้ว นักเรียนเหล่านี้จะอยู่ในสถานะที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ หรืออาจจะแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยวิธีการที่ไม่เหมาะสม อันเนื่องมาจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ เช่น ปัจจัยทางพันธุกรรม ปัจจัยทางสมองที่ยังเติบโตไม่สมบูรณ์ สภาพความพิการ ปัจจัยทางด้านอารมณ์และบุคลิกภาพ สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ การเลี้ยงดู สัมพันธภาพกับครอบครัว ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในการคุ้มครองและให้การช่วยเหลือเด็กนักเรียน ซึ่งมีขอบข่ายการปฏิบัติงาน ดังนี้

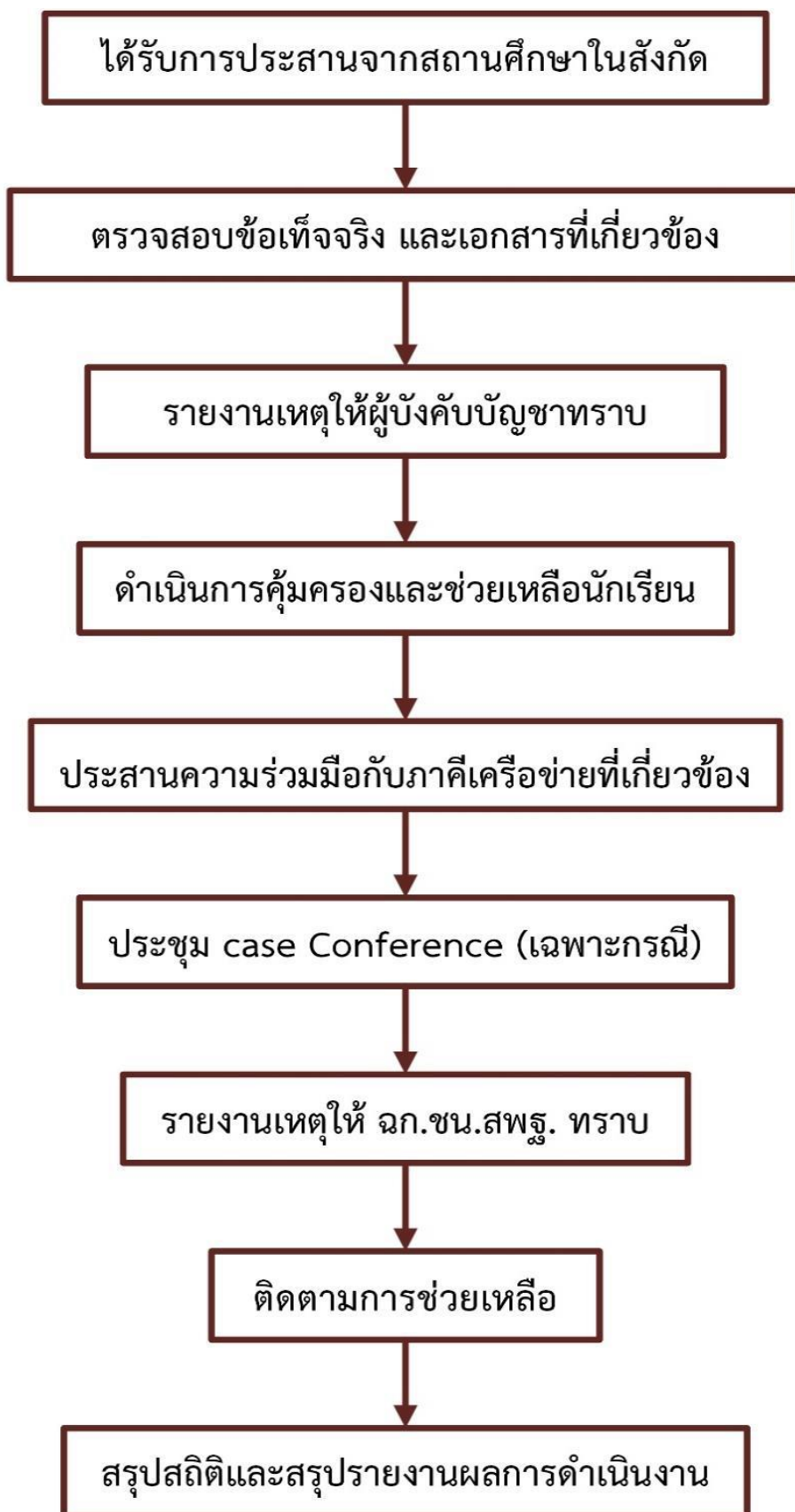
(๑) ตรวจสอบข้อเท็จจริง และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

(๒) รายงานเหตุให้ผู้บังคับบัญชาทราบ

(๓) ดำเนินการคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่เผชิญเหตุวิกฤต เช่น ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศ ได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงหรือไม่ได้รับความเป็นธรรมจากระบบการศึกษา โรคติดต่อ อุบัติเหตุจมน้ำ ภัยพิบัติ เสียชีวิต

(๔) ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินงานคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือเด็กนักเรียน

แผนภูมิที่ ๕ การคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่เผชิญเหตุวิกฤต

แนวทางการคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียน กรณีล่วงละเมิดทางเพศ

๑. ผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายตรวจสอบข้อเท็จจริง และปรึกษากับผู้เกี่ยวข้อง ใน สถานศึกษา สพป./สพม./สพฐ. ทันที
๒. ตรวจสอบข้อมูลประวัติเด็กนักเรียนโดยใช้กระบวนการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การบันทึกข้อมูล และการจัดเก็บข้อมูลตามแบบรายงาน ฉก.๐๑
๓. ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สพป./สพม. นักจิตวิทยา สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ บ้านพักเด็กและครอบครัว สถานีตำรวจ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และผู้มีหน้าที่ คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นต้น
๔. เชิญผู้ปกครองเด็กนักเรียนทั้งสองฝ่าย/หรือผู้ที่เด็กนักเรียนไว้วางใจ/หรือผู้ที่เด็กนักเรียน ร้องขอมาพูดคุย/รับทราบเหตุการณ์ และให้คำปรึกษา
๕. ประสานศูนย์ช่วยเหลือสังคม (OSCC) สถานพยาบาลในพื้นที่ เพื่อนำเด็กนักเรียนเข้ารับการตรวจรักษา ด้านร่างกายและจิตใจภายใน ๒๔ ชั่วโมง
๖. แจ้งผู้ปกครองเด็กนักเรียนหาแนวทาง และวิธีการร่วมกันในการปรับพฤติกรรมเด็กนักเรียน
๗. ดำเนินการโดยเก็บข้อมูลเป็นความลับ พิทักษ์สิทธิผู้ถูกกระทำและผู้กระทำ
๘. กรณีเด็กนักเรียนกับครูหรือบุคลากรทางการศึกษา ตรวจสอบประวัติครู ให้เชิญคณะกรรมการ สถานศึกษา มาปรึกษา สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงในสถานศึกษา และรายงาน ผู้บังคับบัญชาทราบทันที
๙. กรณีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่กระทำการละเมิด ให้ดำเนินการทางวินัย สรุป และจัดทำรายงานเสนอผู้บริหารสถานศึกษาทราบ
๑๐. ติดตามผล/เยี่ยมบ้านเด็กนักเรียนเป็นระยะ ให้คำปรึกษา/ให้กำลังใจ
๑๑. จัดทำเป็นกรณีศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางในการปกป้อง คุ้มครอง และดูแลช่วยเหลือ เด็กนักเรียนต่อไป

แหล่งช่วยเหลือ

๑. สถานพยาบาล
๒. บ้านพักเด็กและครอบครัว
๓. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๔. ศูนย์ช่วยเหลือสังคม (OSCC) โทร. ๑๓๐๐
๕. สถานีตำรวจ
๖. สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
๗. นักจิตวิทยา
๘. ศาลเยาวชนและครอบครัว

แนวทางการคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียน กรณีใช้สารเสพติด

๑. ครูที่ปรึกษาคัดกรองเด็กนักเรียนเป็นรายบุคคล การเยี่ยมบ้าน และการคัดกรองนักเรียน ออกมา ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ และกลุ่มค้า
๒. แจ้งนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่ คัดกรอง/ประเมิน/ทดสอบ/วัดด้วย กระบวนการทางจิตวิทยา
๓. เด็กนักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ และมียาเสพติดไว้ในครอบครอง ให้ดำเนินการ ดังนี้
 - ๓.๑ ติดต่อกับผู้ปกครองเพื่อหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกัน
 - ๓.๒ ดำเนินการตามแนวทางการดูแลช่วยเหลือเด็กนักเรียนกลุ่มเสพ โดยเข้าสู่กระบวนการ บำบัดรักษา
 - ๓.๓ ติดตามผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และรายงานผล การดำเนินการให้ผู้บริหาร สถานศึกษารับทราบ
 - ๓.๔ สถานศึกษารายงาน สพป. /สพม.
๔. กรณีพบว่านักเรียนเป็นผู้ค้าให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการตามกฎหมาย
๕. กรณีเด็กนักเรียนถูกควบคุมตัวหรือเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ให้สถานศึกษาดำเนินการ ออกหนังสือรับรอง การเป็นนักเรียนเพื่อเป็นหลักฐานประกอบ

แหล่งช่วยเหลือ

๑. ศูนย์ช่วยเหลือสังคม (OSCC) โทร. ๑๓๐๐
๒. ศูนย์ฉุกเฉิน โทร. ๑๖๖๙
๓. สถานพยาบาล
๔. สถานีตำรวจ
๕. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
๖. ปปส.

แนวทางการคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียน
กรณี ๔ กลุ่มโรค (สมาธิสั้น เรียนรู้ช้า บกพร่องทางสติปัญญา และ ออทิสติก)

๑. สถานศึกษาคัดกรองนักเรียนตามขั้นตอนการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
๒. แจ้งนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำเขตพื้นที่การศึกษา คัดกรอง/ประเมิน/ทดสอบ/วัดด้วยกระบวนการทางจิตวิทยา
 ๓. หากนักเรียนไม่เข้าเกณฑ์
 - นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ร่วมกันส่งเสริมและป้องกันนักเรียน หากนักเรียนเข้าเกณฑ์
 - แจ้งผู้ปกครองและครูให้รับทราบ
 - จัดทำหนังสือจากเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อส่งต่อและประสานไปยังโรงพยาบาล
 - ผู้ปกครองนำเอกสารติดต่อโรงพยาบาล และนำเอกสารที่ได้จากโรงพยาบาลส่งเขตพื้นที่การศึกษา
 - แจ้งโรงเรียนให้รับทราบผล
 ๔. นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำเขตพื้นที่การศึกษา ครู ผู้ปกครอง ดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกัน (ปรับพฤติกรรม, กระตุ้น พัฒนาการ, ให้คำปรึกษาครู/ผู้ปกครอง ฯลฯ)

แหล่งช่วยเหลือ

๑. สถานพยาบาล
๒. ศูนย์ฉุกเฉิน โทร. ๑๖๖๙
๓. สถานีตำรวจในพื้นที่
๔. โรงพยาบาลจิตเวชในพื้นที่
๕. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

บทที่ ๓

วิธีการและขั้นตอนการช่วยเหลือนักเรียน

ในการปฏิบัติงานนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานั้น เป็นส่วนหนึ่งที่จะเพิ่มความเข้มแข็งในกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กล่าวคือ การส่งเสริม พัฒนา การป้องกัน และแก้ไขปัญหาเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง คุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงเป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจน พร้อมทั้งมีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้โดยมี ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคนมีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ อีกทั้งนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาก็ยังต้องทำงานประสานไปกับระบบงานคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนในส่วนของดำเนินการคุ้มครอง และช่วยเหลือเด็กนักเรียนกรณีที่ร้องเรียนมาที่ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียน สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาหรือได้รับการประสานจากศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (อ.ก.ช.สพฐ.) โดยประสานและอำนวยความสะดวกให้เครือข่ายในพื้นที่ ที่เกี่ยวข้องในการเข้าช่วยเหลือนักเรียนให้อยู่ในภาวะที่ปลอดภัยและติดตามและประสานงานการช่วยเหลือ แบบองค์รวม (Holistic Recovery) เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องและเครือข่ายเข้าช่วยเหลือเยียวยาครบทุกด้านรวมถึงการพัฒนาและดำรงเครือข่ายในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งทั้งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและระบบงานคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียน นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับนักวิชาการศึกษาที่เป็นผู้รับผิดชอบหลักงานดังกล่าวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และงานคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการปฏิบัติงานการดูแลช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กนักเรียนนั้น จะขอแบ่งออกเป็นรายกรณีเพื่อให้เข้าใจถึงวิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติงาน ของนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งจะขอแบ่งเป็นปัญหาทางการเรียนรู้ พฤติกรรม และอารมณ์สังคม ไว้ดังนี้

วิธีการและขั้นตอนการช่วยเหลือ
กรณี ๔ กลุ่มโรค
(สมาธิสั้น บกพร่องการเรียนรู้ บกพร่องทางสติปัญญาและออทิสติก)

๑. โรงเรียนทำการคัดกรองนักเรียนด้วยแบบคัดกรองตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น แบบคัดกรอง SDQ เป็นต้น
๒. เมื่อพบนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ให้ครูประจำชั้นทำเรื่องประสานกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อแจ้งนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
๓. นักจิตวิทยาโรงเรียนฯ ทำการคัดกรองซ้ำด้วยแบบประเมินที่เกี่ยวข้อง
 - ๓.๑ กรณีพบนักเรียนไม่เข้าเกณฑ์
 - ๓.๑.๑ นักจิตวิทยาโรงเรียนให้คำแนะนำ ครู ผู้ปกครอง ในการส่งเสริมป้องกันนักเรียน
 - ๓.๑.๒ รายงานผลต้นสังกัดและผู้เกี่ยวข้อง
 - ๓.๒ กรณีพบนักเรียนเข้าเกณฑ์
 - ๓.๒.๑ นักจิตวิทยาโรงเรียนแจ้งครูประจำชั้น และผู้ปกครอง เพื่อดำเนินการส่งต่อนักเรียนไปยังโรงพยาบาลเพื่อรับการวินิจฉัยโรค
 - ๓.๒.๒ เมื่อทราบผล นักจิตวิทยาโรงเรียนให้คำแนะนำ ครู ผู้ปกครอง ในการปรับพฤติกรรม และแก้ไขปัญหาต่างๆของนักเรียนตามดุลยพินิจของแพทย์
 - ๓.๒.๓ นักจิตวิทยาโรงเรียนฯรายงานผลต้นสังกัดและผู้เกี่ยวข้อง

วิธีการและขั้นตอนการช่วยเหลือ

กรณี หลงผิด หูแว่ว ประสาทหลอน ชักเกร็ง มีอาการ Hyperventilation syndrome

๑. ครู ผู้บริหาร ได้รับแจ้งจากครูประจำชั้นหรือบุคคลภายนอก
๒. ประสานกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา/เจ้าหน้าที่ ผก.ชน. สพป./สพม. และ สพฐ.
๓. กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาประสานนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
๔. หากประเมินตามเกณฑ์เบื้องต้นแล้ว มีอาการเข้าข่ายของโรคจิตเภท ให้ประสานผู้ปกครอง เพื่อปรึกษาพูดคุยถึงแนวทางการแก้ไข
๕. พุดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับผู้ปกครองถึงความน่าจะเป็นหรือ แนวโน้มที่นักเรียนจะเกิดโรค อธิบายสาเหตุที่ของโรคจิตเภทว่าเป็นกลุ่มอาการซึ่งเป็นมาจากหลาย ๆ สาเหตุในปัจจุบันเชื่อว่า บุคคลนั้น มีจุดอ่อนบางอย่างอยู่แล้ว เมื่อพบกับสภาพกดดันทำให้เกิดอาการของโรคจิตเภทขึ้นมาอาจเป็นเรื่อง ทางร่างกาย ยาหรือสารต่างๆ เรื่องของจิตใจหรือสภาพแวดล้อมที่กดดัน หรือเป็นจากหลายๆ ประการร่วมกับ
๖. ประสานหน่วยงานในภาคีเครือข่าย ส่งต่อจิตแพทย์เพื่อเข้ารับการรักษาตามกระบวนการที่ถูกต้อง
๗. กรณีได้รับการรักษาแล้ว ต้องวางแผนการช่วยเหลือด้านจิตใจ และให้คำแนะนำที่สามารถนำไปปฏิบัติ ได้ เช่น ช่วยค้นหาว่าความเครียดหรือความกดดันอะไรที่เขามักทนไม่ได้ เป็นต้น
๘. ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้กับ ครู และเพื่อนนักเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมให้มีบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่ดีสำหรับผู้ป่วย
๙. ส่งเสริมศักยภาพ ฝึกทักษะทางสังคม เน้นการสนับสนุนให้กำลังใจ
๑๐. ติดตามการดูแลช่วยเหลือร่วมกับทีมสหวิชาชีพ
๑๑. รายงานต้นสังกัดและผู้เกี่ยวข้อง

วิธีการและขั้นตอนการช่วยเหลือ กรณี ก้าวร้าว เกเร ทะเลาะวิวาท กลั่นแกล้ง รังแกกัน

๑. ครู ผู้บริหาร ได้รับแจ้งจากครูประจำชั้นหรือบุคคลภายนอก
๒. ประสานกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา/เจ้าหน้าที่ ผก.ชน. สพป./สพม. และ สพฐ.
๓. กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาประสานนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
๔. นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้คำปรึกษาเบื้องต้น ให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงที่มาความซับซ้อน และปัจจัยต่าง ๆ ของปัญหา เพื่อการควบคุมหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
๕. ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (ด้วยวิธีการเสริมแรง) เสริมแรงทันที ที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเกเร ควรให้การเสริมแรงที่เป็นความต้องการของนักเรียนโดยอาจต้องให้การเสริมแรงมากกว่า ๑ อย่าง การเสริมแรง ควรสอดคล้องกับพฤติกรรม หรือช่วงวัย การให้การเสริมแรงควรเป็นคำพูดหรือท่าทีที่เข้าใจง่าย
๖. ทำงานร่วมกับครู และผู้ปกครอง โดยสร้างความเข้าใจ และชี้แจงแนวทางดูแลช่วยเหลือร่วมกัน
๗. กรณีนักเรียนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงมาก เช่น ในวัยรุ่นที่มีอาวุธ ไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมได้ อาจต้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในการควบคุมนักเรียน และอาจจำเป็นต้องส่งต่อเพื่อเข้ารับการรักษาจากจิตแพทย์ในโรงพยาบาล
๘. แจ้งและติดตามการดูแลช่วยเหลือร่วมกับทีมสหวิชาชีพ
๙. รายงานต้นสังกัดและผู้เกี่ยวข้อง

วิธีการและขั้นตอนการช่วยเหลือ กรณี ติดเกม และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

๑. เมื่อโรงเรียนพบนักเรียนที่มีแนวโน้มของอาการติดเกม หรือได้รับแจ้งจากบุคลากรภายนอก ต้องดำเนินการประเมินและสำรวจเบื้องต้นด้วยการสังเกตพฤติกรรม เก็บข้อมูล เมื่อมีแนวโน้มว่าจะมีอาการดังกล่าวแล้ว ให้สถานศึกษาดำเนินการบันทึกข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ประสานกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อส่งต่อนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อดำเนินการสำรวจ ประเมิน คัดกรองและให้คำปรึกษาเบื้องต้น พร้อมทั้งวางแผนในการช่วยเหลือร่วมกับผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อไป

๑.๑ กรณีที่พบว่าอาการยังไม่รุนแรง ให้นักจิตวิทยาประจำสถานศึกษา ผู้ปกครองและครู ทำแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานักเรียนเบื้องต้น เช่น การตั้งกฎกติกาในการเล่นอย่างชัดเจน มีการส่งเสริมงานอดิเรกอื่นนอกเหนือจากการเล่นเกม เป็นต้น

๑.๒ กรณีที่พบว่ามีอาการรุนแรง ให้โรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจารณาส่งต่อให้กับจิตแพทย์ เพื่อเข้ารับการรักษาบำบัด รักษาอาการติดเกมให้ดีขึ้น เมื่อพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมในทิศทางที่ดีขึ้น ให้นักเรียนกลับเข้าสู่ระบบดูแลช่วยเหลือของโรงเรียน โดยร่วมวางแผนทางการพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสมอย่างยั่งยืน

๒. การติดตามผลการช่วยเหลือ โรงเรียนต้องเตรียมข้อมูลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคลให้กับคณะติดตาม เพื่อให้คณะติดตามเห็นถึงการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง ส่วนนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จะดำเนินการติดตามทุก ๆ เดือน พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลและรายงานผลไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานตามลำดับต่อไป

วิธีการและขั้นตอนการช่วยเหลือ กรณี เลี้ยงหรือพยายามฆ่าตัวตาย

๑. เมื่อโรงเรียนพบนักเรียนที่มีแนวโน้มหรือมีความเสี่ยงจากการประเมินและการสังเกตเบื้องต้นให้โรงเรียนประเมินความรุนแรงด่วนของปัญหาในทันที เพื่อวิเคราะห์ว่าเป็นกรณีฉุกเฉินหรือไม่ พร้อมทั้งประสานกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาแก่นักจิตวิทยาโรงเรียนฯ ให้ดำเนินการติดตามในทันที

๑.๑ กรณีฉุกเฉิน คือ นักเรียนอยู่ในสภาวะพยายามฆ่าตัวตาย ให้โรงเรียนและนักจิตวิทยาโรงเรียนฯ ประเมินตนเองทันทีว่าสามารถรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวได้ทันทีหรือไม่ หากไม่สามารถรับมือได้ให้ดำเนินการขอความร่วมมือจากทีมสหวิชาชีพหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเร่งด่วน เพื่อดำเนินการช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที

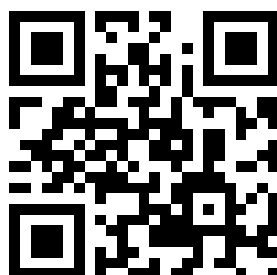
๑.๒ ในกรณีทั่วไป คือ โรงเรียนพบว่านักเรียนมีแนวโน้มและพฤติกรรมที่น่าเป็นห่วงให้โรงเรียนรวบรวมและบันทึกข้อมูลเป็นรายบุคคลรายงานให้กับนักจิตวิทยาโรงเรียนฯ ลงพื้นที่ช่วยเหลือ เพื่อประเมินภาวะซึมเศร้าหรือความเสี่ยงในโรคจิตเวชอื่น ๆ พร้อมทั้งรับคำปรึกษาเบื้องต้น หากพบว่ามีปัญหารุนแรงให้ดำเนินการส่งต่อทีมสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องต่อไป

๒. เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการจากข้อ ๑ มาแล้ว ให้โรงเรียนจัดประชุมการพิจารณารายกรณีร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมหาแนวทางในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

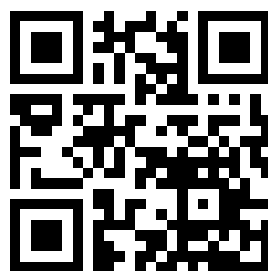
๓. การติดตามการดูแลช่วยเหลือ สถานศึกษาต้องเตรียมข้อมูลการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นรายบุคคลให้กับคณะติดตาม เพื่อให้คณะติดตามเห็นถึงการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง ส่วนนักจิตวิทยาโรงเรียนฯ จะดำเนินการติดตามทุก ๆ เดือนพร้อมทั้งบันทึกข้อมูลและรายงานผลไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามลำดับต่อไป

ภาคผนวก

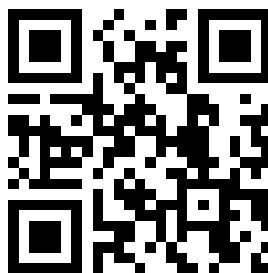
เครื่องมือคัดกรองสุขภาพจิต

แบบสังเกตพฤติกรรม 4 โรค สถาบันราชานุกูล กรมสุขภาพจิต

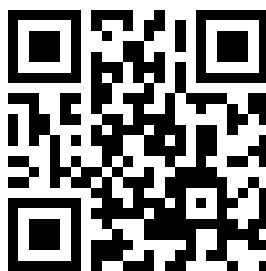

แบบคัดกรองโรคในกลุ่มพัฒนาการผิดปกติอย่างรอบด้าน สำหรับเด็กอายุ 1-18 ปี
(Pervasive Developmental Disorder Screening Questionnaire : PDDSO)

แบบคัดกรองนักเรียนที่มีภาวะสมาธิสั้น บกพร่องทางการเรียนรู้ และออทิซึม
KUS-SI Rating Scales : ADHD/LD/Autism (PDDs)

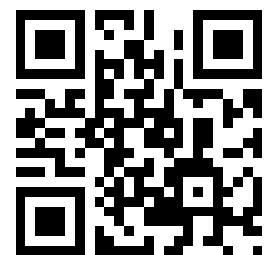
เครื่องมือคัดกรองสุขภาพจิต (ต่อ)

เครื่องมือสังเกตอาการ 9s

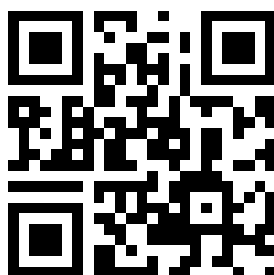

แบบประเมินจุดแข็งและจุดอ่อน
(Strengths and Difficulties Questionnaire : SDO)

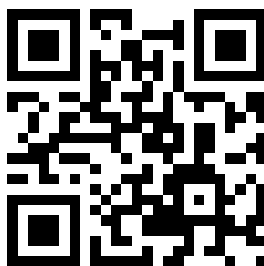

แบบประเมินพฤติกรรม SNAP-IV
(Short Form)

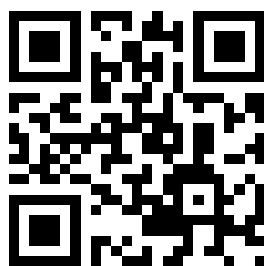
เครื่องมือคัดกรองสุขภาพจิต (ต่อ)

คู่มือการใช้แบบทดสอบการติดเกม ฉบับเด็กและวัยรุ่น
(Manual of Game Addiction Screening Test : GAST) Child and Adolescent Version

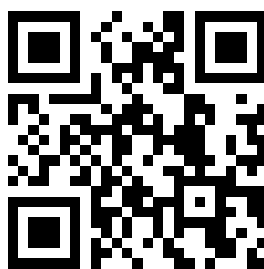

แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้าในเด็ก
(Children's Depression Inventory : CDI)

แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่น
(Center for Epidemiologic Studies-Depression Scale : CES-D)

เครื่องมือคัดกรองสุขภาพจิต (ต่อ)

แบบประเมินความเครียด
(Stress Test Questionnaire : ST-5)

แบบคัดกรองโรคซึมเศร้า
2 คำถาม 8 คำถาม และ 9 คำถาม (2Q 8Q 9Q)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1

